

CONTROLE INSTRUCTIE

In het ANLb vanaf 2016 zal op verschillende niveaus worden gecontroleerd of afspraken gemaakt met het collectief en met beheerders worden nagekomen. Allereerst is het collectief zelf verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstelling en controleert zij deelnemers op het uitvoeren van beheer. Hiervoor is in het kwaliteitshandboek een schouwprotocol opgenomen. Dit schouwprotocol gaat in op de manier waarop de controles worden georganiseerd een aantal aandachtspunten daarbij zijn:

- Onafhankelijke controle: de controleur moet zelf kunnen bepalen wat je waar en hoe je controleert. Voorkom de schijn van vriendjespolitiek;
- Warme benadering: op basis van een goed gesprek controleren en goede vervolgspraken maken;
- Objectieve controle van de voorwaarden: controleer in het veld puur op de voorwaarden van het beheerpakket en het bestuur neemt dan de uiteindelijke beslissing op de controle. Dit is ook van belang ten behoeve voortbestaan van het collectief omdat zij wordt gekort;
- Voorkom een tweede NVWA te worden door goed te communiceren naar de deelnemer wat van hem verwacht wordt;
- Controleren samen met de beheerder levert meerwaarde op: daarom wordt controle vooraf aangekondigd;

Het collectief controleert én de beheereisen én de aanvullende beheervoorschriften in tegenstelling tot de overheid.

Naast de eigen controle van het collectief controleren ook de RVO (administratief) en de nVWA (in het veld) het collectief en de uitvoering van de beheerpakketten in het veld. Deze controle richt zich specifiek op:

- de aanwezigheid van beheereenheden
- de oppervlakte van de beheereenheid
- de beheereisen van de beheerpakketten.

Om te bepalen welke beheereenheden worden gecontroleerd, wordt een gewogen steekproef getrokken op basis van een aantal criteria. Daaronder valt ook een risico-analyse. Zo is bijvoorbeeld de kans dat relatief “dure” pakketten binnen de steekproef vallen groter. De keuze van de activiteiten en de weging in de steekproef is gebaseerd op:

- eerdere controle resultaten van de SNL-a,
- de hoogte van het subsidiebedrag;
- informatie uit het veld (NVWA).

Uit een analyse van de controle gegevens van RVO blijkt dat er de afgelopen jaren bij steekproeven vooral afwijkingen in oppervlaktes zijn geconstateerd. Bijvoorbeeld bij plas-dras bleek dat het

oppervlak met een minimale waterdiepte kleiner was dan conform de subsidiebeschikking was afgesproken.

De volgende beheeractiviteiten uit de koppeltabel zijn aangemerkt als risicovol:

- Activiteit 1: Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y
- Activiteit 4: Geïndundeerd (100% drassig). De inundatieperiode loopt van datum x tot datum y.
- Activiteit 9: Minimaal f% tot maximal g% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of gewas b of gewasresten c.
- Activiteit 19: Minimaal a verschillende indicatorsoorten uit lijst b zijn in transect aanwezig in de periode x tot y (groeiseizoen).

De beheeractiviteit 1 en 9 krijgen een hoog risico en beheeractiviteit 4 en 19 krijgen een zeer hoog risico en worden daarmee veel vaker getrokken in de steekproef.

Deze instructie kan gebruikt worden voor het inrichten van de controle van het beheer in het veld volgens het controle protocol uit het Kwaliteitshandboek. De controle kent een aantal aspecten welke in deze notitie verder worden uitgewerkt:

1. Selectie van de controles
2. Planning van de controles
3. Oppervlakte controle
4. Controle van beheer
 - a. Jaarlijks beheer
 - b. periodiek beheer
 - c. per beheerpakket

1. SELECTIE VAN DE CONTROLES

Op basis van een steekproef wordt bepaald welke beheereenheden gecontroleerd gaan worden. In het controle protocol van het kwaliteitshandboek heeft het collectief deze nader omschreven. Daarin is de keuze verwerkt hoe vaak een deelnemer wordt bezocht, hoeveel beheereenheden worden gecontroleerd (met bijbehorend % controles) en of er onderscheid wordt gemaakt naar deelgebieden (bijvoorbeeld van onafhankelijke ANV's). Hiervan zijn verschillende voorbeelden bekend. Zo streeft het ene collectief iedere beheerder één keer gecontroleerd te hebben in de beheerperiode van 6 jaar, terwijl een ander collectief 5% van de beheereenheden wil controleren. Een mogelijke afweging hierbij is hoe vaak je contact wilt hebben met de beheerder. Bij het weidevogelbeheer is sowieso al veel contact met de deelnemer samen met de veldmedewerker (bijv. voor last minute beheer), terwijl dit bij landschap minder vanzelfsprekend is.

In het voorbeeld controleprotocol is de steekproef als volgt omschreven:

Nemen steekproef

Er wordt een gewogen steekproef genomen op basis van een aantal categorieën van deelnemers en beheereenheden. We houden in de selecte steekproef rekening met wie veel beheergeld ontvangt, risicovolle pakketten en deelnemers waar eerder een controle heeft plaatsgevonden, of waar eerder een overtreding is begaan. Ook beheerders die niet tot één van deze categorieën behoren, kunnen binnen de steekproef vallen. We hanteren de volgende verdeling van de categorieën binnen de steekproef:

- 25% van de schouw wordt uitgevoerd bij beheerders die jaarlijks meer dan € [invullen, bijv. 2500,-] ontvangen.
- 25% van de schouw wordt uitgevoerd bij beheereenheden met de volgende pakketten: [noemen pakketten]
- 25% van de schouw bestaat uit:
 - o Herschouw bij herstelbaarheid (50%)
 - o Herschouw reeds gecontroleerde deelnemers (50%)
- 25% uit de categorie overig

Naast deze steekproef wordt er 100% gecontroleerd aan de hand van signalen dat er beheer niet naar behoren wordt uitgevoerd.

Om de steekproef vast te stellen is het allereerst van de belang te benoemen op welke manier de steekproef wordt genomen (per beheerder, per beheereenheid of een combinatie). Bepaal vervolgens of de steekproef volledig aselekt is, of dat er ook een selecte steekproef wordt genomen. Hiervoor is het belangrijk de categorieën te benoemen op basis waarvan aselekt wordt gekozen. Op basis van het totaal aantal beheereenheden of deelnemers kan dan bepaald worden hoeveel er per categorie gecontroleerd moeten worden. Kies vervolgens random het juiste aantal beheereenheden. Hiervoor kan excel gebruikt worden. Er komt een bijlage steekproef [invoegen link/bestandsnaam] beschikbaar. Dit bestand helpt om in excel een bepaald aantal beheereenheden/beheerders te selecteren.

2. PLANNING VAN DE CONTROLES

Om de controle efficiënt in te richten is het belangrijk om op de juiste momenten in het veld te gaan kijken. Hiervoor is in de bijlage (controle aspecten per pakket) een schouwkalender opgenomen. Hierin staat per beheereis/voorschrift op welk moment dit het beste bekeken kan worden. Extra aandachtspunten voor het plannen van de controles zijn:

- 1) de ingangsdatum van een bepaald beheerpakket;
- 2) de einddatum van een bepaald beheerpakket.

Zo is het voor pakketten met een rustperiode goed om vlak voor het aflopen van deze periode te zien of de rust is nageleefd. Bij Plas-Dras is het bijvoorbeeld belangrijk om vlak na de startdatum het veld in te gaan. Een ander controle aspect dat tijdsgebonden is, is de check op de aanwezigheid van specifieke gewassen of indicatorsoorten in het groeiseizoen of het laten overstaan van specifieke gewassen op

akker en –randen. Maak daarom aan de hand van de steekproef een planning op welke momenten er in het veld gecontroleerd moet worden. Bij de feitelijke uitvoering van controles kunnen weersomstandigheden in sommige gevallen een rol spelen voor het uitstellen van een controle: bijvoorbeeld een vorstperiode waardoor een plas-dras naar verwachting later onder water wordt gezet.

3. OPPERVLAKTE CONTROLE

Verantwoording van de geleverde prestaties wordt gedaan aan de hand van de oppervlakte van de geleverde beheerpakketten. Daarom is controle op de oppervlakte van belang. Dit gebeurt op twee manieren:

- 1) Administratief in SCAN GIS;
- 2) In het veld.

De *administratieve controle* vindt plaats in SCAN GIS. In eerste instantie door bij het intekenen de juiste maten te nemen van de (delen van) bedrijfspercelen waarop een maatregel wordt uitgevoerd **<verwijzing naar intekeninstructie >**.

Wanneer er een afwijking is tussen SCAN GIS en de bedrijfspercelen van de deelnemer bij RVO dan volgt hier automatisch een foutmelding en moet de intekening worden aangepast. Zorg hierbij dat op het ingetekende beheervlak het beheer ook echt fysiek uitvoerbaar is over de gehele oppervlakte (minimaal oppervlak).

Naast de administratieve controle wordt bij de steekproef *in het veld* bekeken of de oppervlakte uit het systeem daadwerkelijk aanwezig is. Deze fysieke check op de oppervlakte is voor randen, landschapselementen en volvelds pakketten anders. In alle gevallen wordt eerst een visuele inschatting gemaakt of de praktijksituatie overeenkomt met de kaart, bij twijfel wordt er nagemeten. Het nameten van lengtes en breedtes kan op verschillende manieren gebeuren:

- Meten met meetlint, geschikt voor elementen met beperkte breedte (bijvoorbeeld een rand)
- GPS, voor lengte of oppervlakte bepaling zeer nauwkeurig.
- Uitstappen, voor bepalen van een omtrek (bijvoorbeeld poel). Deze methode heeft een beperkte nauwkeurigheid. Daarom in principe niet gebruiken.

Oppervlakte controle van een rand:

Klopt de ligging van de rand met de kaart, dan zal in principe ook de lengte kloppen. Neem een steekproef of de breedte voldoet aan de voorwaarde, door bijvoorbeeld op het smalste deel van het perceel de breedte van de rand te meten. Eventueel kan bij twijfel ook de lengte worden nagemeten (GPS is dan het meest nauwkeurig)

Oppervlakte controle van een landschapselement:

Ook hier geldt dat de lengte en vorm overeen moeten komen met de kaart. Voor het bepalen van de oppervlakte is daarnaast de breedte van belang:

- *Houtopstanden*; oppervlakte wordt bepaald door de breedte van het element te meten.
 - rand van het element (maximaal tot aan het raster of een duidelijke scheiding met agrarisch perceel, insteek sloot) tot de andere rand (raster, duidelijke scheiding met agrarisch perceel, insteek sloot).
 - rekening houden met de volgroeide staat van het element; dus bij een net afgezette elzensingel kan worden aangenomen dat met een aantal jaar het element breder wordt. Dit is vaak te zien aan de ruimte die het element heeft tussen rasters, of aanliggende agrarisch percelen.
 - Let er op dat de ingetekende oppervlak altijd gehaald wordt (nooit te ruim intekenen).
- *Sloot*; Op een dam gemeten van insteek tot insteek. Dit kan het beste met een meetlint gebeuren.
- *Plas-dras of poel*; De omtrek bepalen met behulp van een GPS of meetlint en daaruit de oppervlakte berekenen. De exacte maat is belangrijk voor de verantwoording. Ook bij een poel waarvan de oppervlakte volledig meetelt in de verantwoording aan de RVO ondanks dat aan de achterdeur vergoed wordt op basis van een standaard grootte.

Oppervlakte controle van volvelds beheer:

Wanneer bij de controle in het veld, de vorm en ligging van het perceel waarop beheer wordt uitgevoerd overeenkomt met de kaart dan is geen actie nodig. Bij twijfel aangeven welk deel van het perceel niet klopt met de kaart en juiste maten er bij zetten na bepaling met GPS apparatuur.

4. CONTROLE VAN BEHEER

Voor de controle van het beheer wordt er eerst gekeken of het beheerpakket uitgevoerd kan worden (is de beheereenheid aanwezig en klopt het grondgebruik?) daarnaast wordt gekeken of de afgesproken activiteiten zijn uitgevoerd. Afhankelijk van het type beheerpakket zijn jaarlijkse en/of periodieke beheeractiviteiten beschreven. Hieronder volgt eerst een algemene instructie. In de bijlage controle instructie [<link naar tabel invoegen>](#) is per beheerpakket aangegeven op welke manier de verschillende beheeractiviteiten kunnen worden gecontroleerd. Voor een aantal beheerpakketten is hieronder een uitgebreidere instructie opgenomen (controleren van indicatorsoorten, hakhoutbeheer).

a. Jaarlijks beheer

Het jaarlijks beheer moet elk jaar zijn uitgevoerd. Het gaat bijvoorbeeld over rustperiodes in het weidevogelbeheer of de aanwezigheid van een akkerrand. Maar ook de jaarlijkse werkzaamheden aan een elzensingel. Deze activiteiten worden altijd in het veld gecontroleerd op basis van het meest geschikte moment van controle: zie beschrijving per pakket.

b. Periodiek beheer

Voor het beheer dat niet elk jaar plaatsvindt is afgesproken dat na uitvoering de beheerder dit meldt bij het collectief. De controle in het veld vindt plaats na de melding. Er wordt dan bekeken of de afgesproken activiteiten zijn uitgevoerd en of deze voldoen aan de vereiste kwaliteit.

Het periodiek beheer wordt door het collectief verantwoord op leefgebied niveau. Het is daarom belangrijk om **een administratieve controle** uit te voeren of het gecontracteerde beheer is uitgevoerd. Zo wordt gecontroleerd of het aantal meldingen klopt met het minimale percentage van de beheeris op het niveau van het leefgebied. Voor de verantwoording kunnen binnen een leefgebied meerdere beheerpakketten worden gecombineerd voor het bepalen of de doelstelling wordt gehaald (voorgeschreven percentages) wanneer de beheeractiviteiten en de percentages binnen een beheeractiviteit identiek zijn in de beheeris van de verschillende beheerpakketten. Dit geldt voor de volgende pakketten:

- pakket 20 Hakhoutbeheer
- pakket 27 Hakhoutbosje
- pakket 29 Bosje

De berekening werkt als volgt:

$$\frac{\text{aantal gemelde hectares pakket a (+ aantal gemelde hectares pakket b)}}{\text{gecontracteerde hectares a (+ gecontracteerde hectares b)}} \times 100 = \text{percentage uitgevoerd}$$

c. Controle per beheerpakket

In de tabel controle instructie is per beheerpakket een nadere toelichting uitgewerkt. Er is per pakket aangegeven welke beheeractiviteiten en welke aanvullende beheervoorschriften van toepassing zijn. Daarbij is beschreven op welke manier dat kan worden gecontroleerd. Voor de pakketten waar een meldingsplicht geldt is dit in de kolom 'melding' aangemerkt. De kolom grondgebruik geeft aan welk specifiek grondgebruik bij bepaalde pakketten hoort. Tot slot is aangegeven welk moment van het jaar een bepaalde activiteit of voorschrift het beste gecontroleerd kan worden.

Naast dat de bijlage gebruikt kan worden in het veld zijn er een paar controle aspecten nader uitgewerkt. Hieronder volgen een aantal specifieke toelichtingen voor:

- Grondgebruik
- Vaststellen aanwezigheid indicatorsoorten
- Hakhoutbeheer

4.1 GRONDGEBRUIK

Controle van het grondgebruik kan op twee manieren:

1. Administratieve controle SCAN-GIS
2. Controle in het veld

De Administratieve controle in SCAN-GIS vindt plaats op basis van de gewascode die een deelnemer heeft gekoppeld aan zijn bedrijfspercelen registratie. De validaties van de intekening van het beheerpakket geeft automatisch aan of het door de deelnemer gemelde grondgebruik overeenkomt met het grondgebruik wat hoort bij het beheerpakket.

Daarnaast zal in het veld per beheerpakket het grondgebruik gecontroleerd worden voor grasland en bouwland.

In de bijlage is per beheerpakket een overzicht gegeven van het type grondgebruik passend bij het pakket; uitgesplitst naar bouwland, grasland, overige landschap of water.

4.2 VASTSTELLEN AANWEZIGHEID INDICATORSOORTEN

In een aantal beheerpakketten is in plaats van een bemestingsbeperking een norm opgenomen voor de aanwezigheid van een minimaal aantal indicatorsoorten als indicator voor de soortenrijkdom van een bepaalde beheerpakket. Deze norm is opgenomen in de volgende beheerpakketten:

5. Kruidenrijk Grasland
13. Botanisch waardevol grasland
30. Nestgelegenheid zwarte stern
31. Insectenrijk graslandperceelsbeheer
32. Insectenrijk graslandranden

Beheereis:

Minimaal a (zie beschreven onder pakketten) verschillende indicatorsoorten uit lijst b zijn in transect aanwezig in de periode x tot y (groeiseizoen) [19]

Toelichting:

De transectmethode voor het vaststellen van de aanwezigheid van de gewenste indicatorsoorten gaat uit van het turven van de aanwezige indicator plantensoorten in een vlak langs een denkbeeldige lijn over het perceel. Op deze lijn wordt geïnventariseerd welke indicatorsoorten aanwezig zijn op het perceel of de rand. Het totaal aantal waargenomen indicatorsoorten moet minimaal gelijk of groter zijn dan het voorgeschreven aantal indicatorsoorten in de beheeris van het beheerpakket.

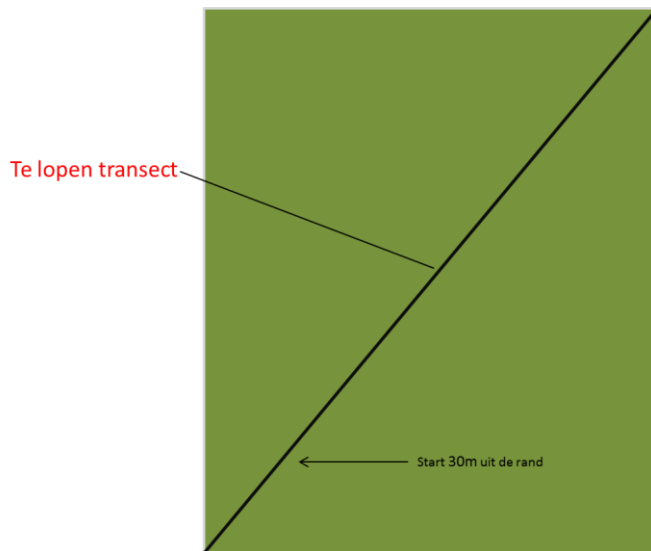
Planning controle:

Deze controle kan het best uitgevoerd worden in de periode mei/juni.

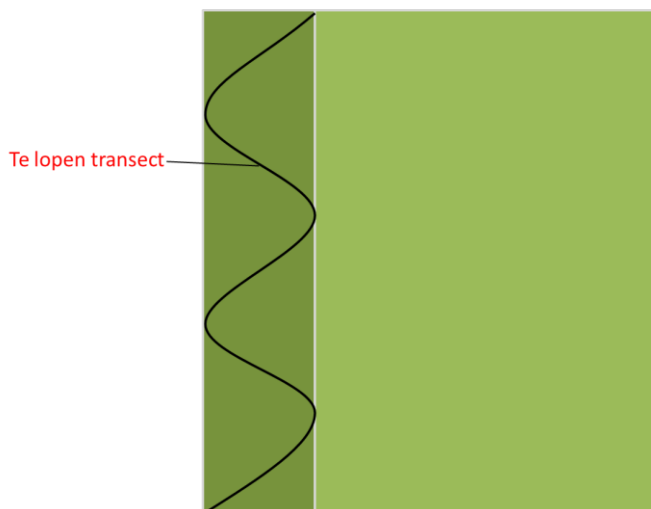
Werkwijze transecttelling:

Voer een transecttelling uit waarbij het gehele perceel wordt beoordeeld op het aantal aanwezige indicatorsoorten. Loop hiervoor het perceel diagonaal door. De transecttelling start pas 30 meter uit de rand van het perceel om randeffecten uit te sluiten, waar veelal een hogere plantendiversiteit wordt aangetroffen. Of loop een zigzag door de rand (figuur 1 en 2) en beantwoord de volgende vragen:

1. Is de vegetatie in het perceel of de rand homogeen van structuur of zie ik duidelijke verschillen in soortenrijkdom? Het transect moet representatief zijn voor het perceel.
2. Noteer alle aangetroffen indicatorsoorten over een lengte van tenminste 100 meter en een breedte van één meter **< inventarisatieformulier >**.
3. Controleer of het benodigd aantal indicatorsoorten van de beheeris is behaald voor dit beheerpakket?

Figuur 1, transect volveld

Figuur 2, transect rand

Op basis van deze transecttelling kan worden aangegeven of een perceel/rand voldoet.

Wanneer het aantal gevraagde indicatorsoorten met het doorlopen van het transect niet gehaald wordt, wordt alsnog een gedetailleerde inventarisatie gedaan op minimaal 3 proefvlakken van 5*5 meter in het midden op het perceel (figuur 4). In elk van deze vakken moet het aantal soorten gehaald worden.

Eventueel kunnen controles op het aantal soorten worden aangevuld door beheermonitoringsgevens.

4.3 HAKHOUTBEHEER

Deze beschrijving biedt een methode waarmee het collectief zowel de beheereisen als de eigen aanvullende beheervoorschriften (onder andere de landschappelijke verschijningsvorm) kan vertalen naar een controle instructie. Daarmee kan het collectief middels controle ook sturen op kwaliteit.

Beheereisen

In de pakketbeschrijving staat onder beheereisen voor het hakhoutbeheer het volgende:

- Minimaal 5% tot maximaal 100% van de beheereenheid is gesnoeid in de periode 1 oktober van het vorige kalenderjaar tot 1 maart van dit kalenderjaar. Het overige deel wordt in stand gehouden [22]
- Snoeiafval op rillen leggen in de beheereenheid (niet versnipperen) [28] ; en / of
- Snoei- en of maaiafval is verwijderd [24]
- Uitsluitend gebruik van chemische onkruidbestrijding op max. 10% van de beheereenheid [7]
- De beheereenheid wordt niet beweid [11]

Jaarlijks beheer

Door controle van het jaarlijks beheer is te zien of het element wel aanwezig is en of de oppervlakte in het veld klopt met de kaart. Het jaarlijks beheer zelf bestaat uit:

- het in model houden van het element, bijvoorbeeld door her en der een tak snoeien of een uitheemse soort te verwijderen.
- Daarnaast wordt gecontroleerd of er geen chemie is toegepast op meer dan 10% van het element en of het element niet is beweid.

Periodiek beheer

Het merendeel van beheer aan een hakhoutelement gebeurt periodiek. Dit bestaat uit:

- een eindkap (het volledig afzetten van een element)
- tussentijds beheer (het eens per 5-7 jaar snoeien).

Dit periodieke beheer wordt gecontroleerd nadat is gemeld door de deelnemer dat de werkzaamheden zijn uitgevoerd.

In het veld wordt de uitvoering van de beheereisen gecontroleerd door na te gaan of de werkzaamheden (snoeien, maaien) daadwerkelijk zijn verricht en of er geen snoei- of maaiafval in het element aanwezig is (uitgezonderd rillen).

Op het niveau van het leefgebied vindt een administratieve controle plaats of er voldoende beheer heeft plaatsgevonden. De werkwijze hiervoor is hier boven beschreven.

Om naast de formele controle op de beheereisen ook te kunnen sturen op kwaliteit kan het collectief aanvullende controlepunten opnemen. In de aanvullende beheervoorschriften staat bijvoorbeeld dat de landschappelijke verschijningsvorm in stand moet blijven. Elk collectief kan/moet zelf aangeven wat deze landschappelijke verschijningsvorm precies is. Daarbij kan gedacht worden aan:

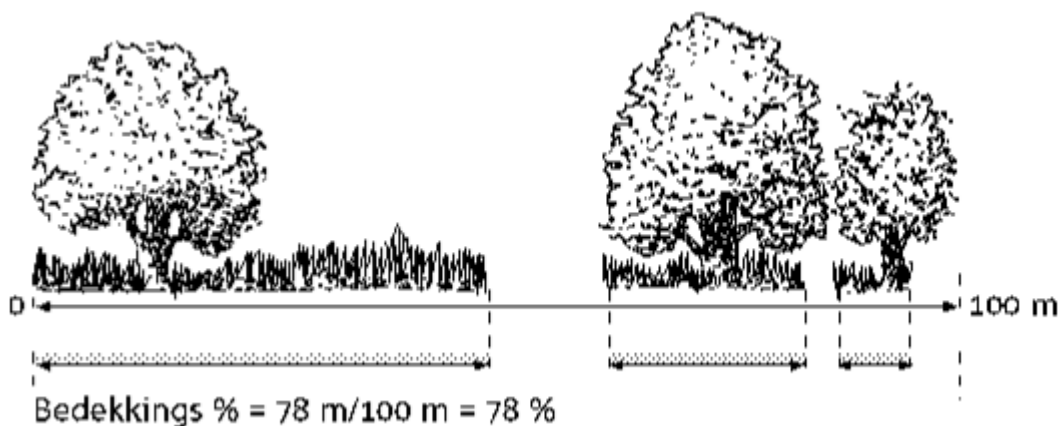
- bepaalde soorten
- de bedekkingsgraad
- de intensiteit van het hakhoutbeheer (hoe vaak volledig of deels afzetten)
- het aantal overstaanders dat blijft staan
- de ondergroei die wordt verwacht.

De beschrijving van de landschappelijke verschijningsvorm biedt ook een aantal punten ter controle. Als collectief is het belangrijk deze te benoemen en hier op te sturen.

Controle op deze aspecten kan bijvoorbeeld door:

Soorten: Aan de achterdeur is dit pakket uitgesplitst naar onder andere elzensingel. Om aan dit pakket te voldoen kan gesteld worden dat er x% els aanwezig moet zijn. Een ander aspect is het voorkomen van uitheemse soorten. Wanneer gesteld wordt dat het element bestaat voor tenminste x% uit inheemse soorten dan zullen uitheemse soorten (zoals ratelpoulier of Amerikaanse vogelkers) moeten worden bestreden.

Bedekkingsgraad: Er kan een minimale bedekkingsgraad worden vastgelegd. Deze bedekkingsgraad kan het best bepaald worden aan de hand van het zij-aanzicht. Bepaal hiervoor over 100 m, op hoeveel meter er begroeiing staat die voldoet aan de voorwaarden (bijv. els/inheems, hakhout, etc.).

Bron: DLG

Kapperiodiek: Wanneer een element snelgroeiende soorten bevat zal de periodiek anders zijn dan bij langzame soorten (een elzensingel groeit over het algemeen sneller dan een singel met eiken). Het moment van afzetten wordt vastgelegd in de overeenkomst. De controle op de periodiek kan administratief. Immers moet een element in een bepaalde periode (bijv. binnen 3 jaar) worden beheerd. Wanneer geen melding heeft plaatsgevonden is actie vereist, contact met de beheerder of het beheer wellicht toch is uitgevoerd maar niet gemeld, of aansporing tot uitvoering, etc.

Overstaanders: dit zijn bomen die een 'kapcyclus overslaan' en dus verder uitgroeien. Het aantal overstaanders bepaald mede het beeld van de singel/wal. Hierop kan gestuurd worden door vast te leggen dat er per 100 m x aantal overstaanders blijft staan of leg vast dat er elke x meter een overstaander blijft staan. Controle hierop kan door het aantal overstaanders te tellen (per 100m) of de afstand tussen de overstaanders te meten.

Naast controle op de karakteristiek van een element kan ook de kwaliteit van het actieve beheer worden gecontroleerd. Bij deze controle van het beheer wordt bekeken of werkzaamheden op de juiste manier (volgens eigen kwaliteitseisen) worden uitgevoerd. Hiervoor is het belangrijk de eigen kwaliteitseisen te vertalen naar een aantal controlepunten. Kwaliteitseisen waaraan gedacht kan worden zijn:

- hoogte van afzetten stammen – de stobbjes zijn op maximaal x cm van de grond afgezaagd.
- De ondergroei herstellen (aanplanten)- wanneer na afzetten geen hergroei plaats vind, is aanplant nodig.